

דברים שבת חזון

אידן, און פונדעסטוועגן איז דער סיום וחותם ההפטרטה⁶ מיטן ענין הגאולה — „ואשיבה שופטיך גו' ציון במשפט תפדה ושבי' בצדקה“;

אזוי געפינט מען אויך אין פ' דברים, אז הגם די פרשה אנטהאלט אין זיך „דברי תוכחות“⁷, רעדט זיך אבער אין איר סיום וחותם⁸ וועגן דער כניסה פון אידן לארץ ישראל — „לא תיראום כי ה' אליכם הוא הנלחם לכם“.

און וויבאלד אז „הכל הולך אחר החיתום“⁹, איז מובן, אז כאטש דער תוכן פון דער הפטרה איז „פורענותא“¹⁰ — און פון די ג' דפורענותא איז די הפטרה פון חזון די הארבסטע פון זיי¹¹ — איז אבער די נקודה עיקרית שבה (— דער סיום וחותם) דער ענין הגאולה: „ציון במשפט תפדה ושבי' בצדקה“.

און היות אז א הפטרה קומט אלס דער גמר וסיום פון דער סדרה אין תורה¹²

(6) שם, כ"ו.

(7) ראה ספרי, ת"א, ת"י ופרש"י — ריש פרשתנו.

(8) ג, כב.

(9) ברכות יב, א.

(10) תוס' מגילה שם, וטושי"ע שם — מפסיקתא. וברמב"ם שם „בדברי תוכחות“. אלא שלדעת הרמב"ם הוא סדר אחר ולא כבטושי"ע.

(11) ראה תוס' שם בסיומו, בהטעם דהפטרה דחזון הוא בשבת שלפני ת"ב — כי הוי ענין „אבילות“. וראה ראבי"ה סי' תקצ"ה, והפטרה דחזון ישעי' נהגו לקרותה בניגון קינה וענין אבילות הוא „ועיי"ש שלכן קוראין אותה דוקא בשבת שלפני ת"ב (ולא לאח"י) „כיון דבחול לא אפשר לאפטורי מפטיר בשבת“.

(12) להעיר מפירוש לשון „הפטרה“ — אנציקלופדי' תלמודית בערכו (בתחלתו). וראה שם, דיש שקראו אותה בשם „אשלמתא“, כי היא ההשלמה של קריאה בתורה.

א. שוין גערעדט פיל מאל, אז אע"פ וואס פון פ' בראשית ביז שבעה עשר בתמוז „מפטירין מענין הפרשיות דומה בדומה ומשם ואילך לפי הזמן ולפי המאורע“ (ווי עס שטייט אין תור¹) —

אעפ"כ, וויבאלד אז אלע ענינים פון תורה זיינען מדויק ביותר, איז פארשטאנדיק, אז אויך די הפטרות וועלכע מ'האט קובע געווען אין די שבתים פון י"ז תמוז ואילך „לפי הזמן כו'“ [די הפטרה פון „דברי ירמיה“ בפרשת פינחס (אדער מטות) וכו', „חזון“ בפ' דברים²] — האבן זיי אבער אויך א שייכות צו די פרשיות וועלכע מ'לייענט אין די שבתים „מענין הפרשיות כו'“, כאטש אז בעיקר זיינען זיי „לפי הזמן ולפי המאורע“.

און דאס איז מודגש ביותר אין שבת חזון. ווארום דער שם פון דעם שבת ווערט אנגערופן (במנהג ישראל, וואס תורה היא) ע"ש ההפטרטה — שבת חזון, איז דאך מובן אז דאס איז דער תוכן פון דעם (גאנצן) שבת.

ב. צווישן די ענינים מיט וועלכע די הפטרה „חזון ישעי'“ איז „בדומה“ צו דער פרשה (דברים) — איז:

די נבואה פון דער הפטרה „חזון ישעי'“ באשטייט אין מוסר-רייד צו די

(1) ראה לקו"ש ח"ט ע' 61. ושי"י ח"ח ע' 342. ועוד.

(2) או"ח סתכ"ח (בשם הפסיקתא). ועד"ז בשו"ע שם ס"ח. תוד"ה ר"ח מגילה לא, ב. וראה רמב"ם ה' תפלה פ"ג ה"ט.

(3) ועד"ז ה' דגמחמא.

(4) ראה בפרטיות לקו"ש ח"ט שם ובהערות שם.

(5) ישעי' א, א ואילך.

ו"ל דעם טעם פארוואס דוקא בפרשתנו איז דאס — ווייל אין דעם ענין פון גלות וגאולה איז דאס מודגש באופן מיוחד, וכדלקמן.

ג. וועט מען דאס פארשטיין בהקדם וואס עס שטייט אין ילקוט אין אנהויב ירמ'י¹⁷: „עלה ארי' במזל ארי' והחריב את אריאל עלה ארי' זה נבוכדנאצר דכתיב¹⁸ עלה ארי' מסבכו במזל ארי' עד¹⁹ גלות ירושלים בחודש החמישי, והחריב אריאל הוי²⁰ אריאל אריאל קרית חנה דוד, על מנת שיבא ארי' במזל ארי' ויבנה אריאל, יבא ארי' זה הקב"ה דכתיב ב'י²¹ ארי' שאג מי לא יירא, במזל ארי' והפכתי²² אבלם לששון ויבנה אריאל בונה²³ ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס".

אלע ענינים אין תורה זיינען דאך בדין, און זיכער אז אין איר איז נטא קיין סתם מליצות ח"ו. וצריך להבין: וואס איז די הדגשה אין דעם וואס דער לשון „ארי" ווערט גענוצט און סיי בנוגע דעם חורבן („עלה ארי' במזל ארי' והחריב את אריאל"), און סיי בנוגע דעם בנין („שיבא ארי' במזל ארי' ויבנה

— קומט ממילא אויס, אז דער סיום „סך-הכל" פון דער סדרה איז — ענין הגאולה.

ועפ"י יומתק וואס אין לקו"ת — וואס דער צמח צדק האט אויסגעשטעלט אינעם סדר פון מאמרים „על סדרי פרשיות התורה כו"י¹³ — איז אויף פרשת דברים פאראן בלויז דער איינ-ציקער מאמר¹⁴ אויפן פסוק „ציון במשפט תפדה ושבי' בצדקה" (און ס'איז נטא קיין מאמר אויף א פסוק פון דער סדרה גופא¹⁵) — ו"ל (בדרך אפשר) שהטעם וויילע זהו תוכן פון דער סדרה.

און אעפ"י אז דער ענין [אז די נקודה עיקרית פון דער סדרה גיט זיך ארויס אין דער הפטרה, און — בסיום ההפטרה] — איז שייך ביי אלע סדרות, אעפ"י געפינט מען נישט עד"ז בשאר הפרשיות אז דער מאמר אין לקו"ת (אין א סדרה) זאל זיין נאך אויף א פסוק פון דער הפטרה¹⁶, און דערצו — סיום ההפטרה.

13) מנוסח השער דהלכות אשר נערך ע"י כ"ק אדמו"ר הצ"צ.

14) על פסוק מהסדרה או הפטרה. וגם מאמר השני שם — הוא בהמשך לד"ה ציון במשפט תפדה. 15) באוה"ת לאדמו"ר הצ"צ נמצאו כמה מאמרים לפ' דברים, ואולי יש בהם גם (חלקים) מאדמ"ר הזקן. אבל ראה רשימת מאמרי אדה"ז על סדר פסוקי התורה (בסו"ס מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב ע' א'מד) — שלא נמצאו ע"פ דברים.

16) אף שישנם מאמרים בסדרות שבאו על פסוקים מההפטרה. ולהעיר שבתא"פ פ' בראשית מוחזק ב"מאמרי ד"ה השמים כסא וד"ה כי כאשר השמים החדשים — פסוקים מההפטרה (דשבת ר"ח), אבל (נוסף לזה שגם הם שייכים לתוכן

הסדרה, בראשית ג' את השמים ואת הארץ) הרי לאח"י — כמה מאמרים על פסוקי ועניני פ' בראשית.

בפ' תרומה הדי' אינו מהפרשה, אבל תוכן המאמר בענין דהסדרה — הכרובים, עיי"ש. וראה בס"פ תרומה: כ"ק אדמו"ר נ"ע ביאור ענין הכרובים.

בלקו"ת פ' צו ופ' שמיני אין ד"ה על פסוקים דהסדרה אבל תוכן המאמרים שייכים להסדרה.

17) רמז רנט. הובא ונתבאר באוה"ת נ"ך כרך ב ע' א'נו ואלך. ד"ה בונה ירושלים ה' דש"פ ואתחנן תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט ע' רע"א).

18) ירמ' ד, ז.

19) שם א, ג.

20) ישע' כט, א.

21) עמוס ג, ח.

22) ירמ' לא, יב.

23) תהלים קמז, ב.

*) דמאמרים אלו נאמרו בשבת ר"ח — ראה בהוספות לס' מאמרי אדה"ז — תקס"ה ח"ב (ע' אק"ז).

לישראל²⁹, אז דער אויבערשטער איז מקיים כביכול די מצוות וואס ער זאגט אז אידן³⁰, איז ווי קומט עס³¹ אז דער אויבערשטער האט דערלאזט חרוב מאכן דעם ביהמ"ק, און נאכמער: דאס איז געטאן געווארן בשליחותו ית', ווי עס שטייט אין נבואה³², "הנני שולח ולקחתי גוי' ואל נבוכדראצר מלך בבל עבדי גוי'!"

און אויב — ווייל אידן זיינען ניט געווען ראוי צו האבן דעם ביהמ"ק — האט דער אויבערשטער געקענט גונז זיין דעם מקדש, ע"ד ווי מען געפינט בנוגע דעם משכן אז "נגנו אוהל מועד כו"³³, און נאך מער: ביים מקדש גופא איז דאך "טבעו בארץ שרע"³⁴; ועד"ז זיינען כמה כלים נגנו געווארן³⁵.

ה. בנוגע דעם איסור פון בל תשחית קען מען לכאורה ענטפערן ע"פ מאמר רז"ל אויפן פסוק³⁶, "כלה ה' את חמתו", אז "שפך חמתו על העצים ועל האבנים ולא שפך חמתו על ישראל" (און דער-פאר איז בא אספן'ן ניט "בכי לאסף" נאר "ממור לאסף").

און דערפאר איז דאס ניט אז ענין פון בל תשחית, ווייל דער איסור איז נאר "כשעושה דרך השחתה וקלקול, אבל ע"מ לתקן מותר לקלקל אם אי"א לתקן אלא ע"י קלקול זה"³⁷.

(29) תהלים קמז, ט.

(30) שמור' פיל, ט. ועד"ז — ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג, וראה ברכות ו, א (בנוגע תפלין). ועוד.

(31) ראה ב"ר פ"א, ה.

(32) ירמ' כה, ט ואילך. וראה שם ז, יד (ועשיחי לבית גר); לב, ג (הנני נותן גר). ועוד.

(33) סוטה ט, סע"א.

(34) איכה ב, ט. איכ"ר שם (פ"ב, יג). במדבר' פט"ו, יג. זח"א ג, א. וראה סוטה שם ובפרש"י שם.

(35) יומא נב, ב. וש"נ.

(36) איכה ד, יא. איכ"ר שם.

(37) שו"ע אדה"ז שם סט"ו.

אריאל") עס האט דאך געקענט שטיין „בא נבוכדנאצר בחודש החמישי כו' על מנת שיבא הקב"ה כו' ויבנה ביהמ"ק"?

ד. איז דער ביאור בזה, אז דערמיט באווארנט דער מדרש א כללות'דיקע שאלה בנוגע חורבן ביהמ"ק:

ס'איז א הלכה פסוקה²⁴: „כל המשבר כלים וקורע בגדים והורס בנין כו' דרך השחתה עובר בלא תשחית"²⁵. נאך מער: נוסף אויפן איסור פון בל תשחית, איז בנוגע דעם ביהמ"ק דא דער איסור פון „לא תעשו גו'" — מען טאר ניט צע-שטערן א חלק פון בית המקדש, „הנותץ" און אחת מן המזבח או מכל ההיכל און מבין האולם ולמזבח דרך השחתה לוקה שנאמר²⁷ ונתצתם את מזבחותם וגו' לא תעשו כן לה"א. ועאכ"כ — דעם גאנצן ביהמ"ק. און ווי דער רמב"ם רעכנט אין מנין המצות²⁸ „שלא לאבד בית המקדש או בתי כנסיות או בתי מדרשות".

שטעלט זיך די שאלה²⁸: וויבאלד אז „מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו

(24) רמב"ם הל' מלכים פ"ז ה"י. שו"ע אדה"ז ח"מ הל' שמירת גוף ונפש ובל תשחית סעיף יד.

(25) ברמב"ם שם ממשיך „ואינו לוקה אלא . . . מדבריהם", וראה מל"מ שם ה"ח (א"ה כ"ו) דלדעת הרמב"ם — בכל דבר מלבד אילנות הוא רק מדרבנן, אבל בשו"ע אדה"ז שם הלשון: „עובר ב'ל' שנאמר לא תשחית גו'". וראה אנציקלופד' תלמודית ערך בל תשחית בתחלתו המחלוקת בזה.

(26) לשון הרמב"ם הל' ביהמ"ב פ"א הי"ז. ובהל' יסודות פ"ז ה"ז — „הסותר" ועוד שינויים. וראה צפנע"ל יסודות שם. ועוד. ואכ"מ.

(27) ראה יב, ג"ד.

(28) שבריש ספר היד מל"ת סה. ועד"ז — בסהמ"צ מל"ת סה. ובכותרת להל' יסודות מצוה ח כתב: שלא לאבד דברים שנקרא שמו עליהם (כי מקצת כיותר בהלשון). ואכ"מ.

(28*) בהבא לקמן העירני ח"א מס' נפש חיים (ל"ח פאלאג) מע' הבית' אות יד. וש"נ.

לתקן ודאי שרי" — דארף אבער דער
 „כדי לתקן“ זיין א תיקון ובנין⁴⁵ בגוף
 הדבר⁴⁶. ובפרט לויטן פסק דין אין
 רמ"א⁴⁷ אפילו בנוגע לבית הכנסת, אז
 „אסור לסתור דבר מבית הכנסת אלא
 אם כן עושה על מנת לבנות“; אויב
 אבער ער טוט עס לצורך אחר, אפילו
 לצורך מצוה, איז דאס אסור⁴⁸. דער
 איינציקער היתר איז נאר ווען די סתירה
 איז ע"מ לבנות, און כדי לבנות במקו-
 מו⁴⁹.

ו״ל אז דאס איז די הוספה און דער
 דיוק אין ילקוט „עלה ארי׳ כ׳ והחריב
 את אריאל כ׳ על מנת שיבא ארי׳ כ׳

ע"ד ווי ס'איז דער דין בנוגע למלאכת
 שבת, אז כל המקלקלין פטורין³⁸ (אויב
 „קרע בגדים או שרפן או שבר כלים
 דרך השחתה הרי זה פטור“³⁹) ואעפ"כ
 איז „הקורע בחמתו או על המת שהוא
 חייב לקרוע עליו חייב מפני שמיישב
 דעתו בדבר זה וינוח יצרו והואיל וחמתו
 שוככה בדבר זה הרי הוא כמתקן
 וחייב“⁴⁰; ועד"ז בענייננו: וויבאלד אז
 דער חורבן ביהמ"ק איז געווען באופן
 פון „כילה . . חמתו“ איז דאס אן ענין
 פון תיקון.

נאך מער: דורך דעם וואס „כילה . .
 חמתו“ איז „לא שפך חמתו על ישראל“.
 קומט אויס, אז בנוגע אידן איז דער
 חורבן אן ענין פון מקלקל „ע"מ לתקן“,
 ווארום „א"א לתקן אלא ע"י קלקול זה“,
 און ס'איז ניטא דערביי דער איסור פון
 בל תשחית⁴¹.

עס בלייבט אבער ניט מובן בנוגע
 דעם איסור פון „לא תעשון כן“: אע"פ
 אז דער איסור פון „לא תעשון כן“ איז
 (כדיוק לשון הרמב"ם⁴²) דוקא ווען דאס
 איז „דרך השחתה“⁴³, און ווי דער כסף
 משנה⁴⁴ טייטשט אפ „שאם נותן כדי

45) ולהעיר דגם במלאכת שבת לגבי סותר כתב
 הרמב"ם (הל' שבת פ"א הי"ח) „כל המקלקל ע"מ
 לתקן חייב כיצד הרי שסתר ע"מ לבנות במקומו“
 (וכשבת לא. ב.) ועפ"ז צ"ע אם הדין ברמב"ם שם פ"י
 (הנ"ל בפנים) הקורע בחמתו כ"י דנחשב כמתקן הוא
 גם במלאכת סותר, כמו שפירש במנ"ח מצוה לב
 במוסר השבת (מט, ד) ברמב"ם שם (פ"י ה"י) דל"ד
 ע"מ לבנות אלא העיקר שלא יהי' דרך השחתה
 שהוא מקלקל. עיי"ש.

[והא דלא כתב הרמב"ם בפ"י (הט"ו) ע"מ לבנות
 במקומו — לפי שסמך על מ"ש לפנ"ז בפ"א (ש"ת)
 אבני נזר א"ח ח"א סק"ד ס"ה]].

וראה שו"ע אדה"ז א"ח סי' רעח ס"ב.ג. שו"ת
 הצ"צ א"ח סי' אות ג. שו"ת אבני נזר שם סר"ג.
 ס"ד ואילך. ועוד. ועצ"מ. ואכ"מ.

46) ראה בארוכה שו"ת צ"צ שם. ושם בסוף אות
 ג, דגם להרמב"ם שלא אסר אלא דרך השחתה אם
 אין התיקון מתקן כל הקלקול חשוב זה השחתה.
 וראה שם בסוף התשובה: ואפ"ל גם הרמב"ם לא
 כתב דרך השחתה אלא לענין חיוב מלקות כ"י אבל
 להתיר כשאינו דרך השחתה י"ל דבעינן שיהי' ע"מ
 לתקן כמ"ש המרדכי (דלקמן הערה הבאה — שצ"ל
 ע"מ לבנות). וראה גם שו"ת תורת חסד א"ח ס"ד.
 שד"ח כללים מערכת המ"ם כלל יב (כרך ב תיג, ב
 ואילך).

47) שו"ע א"ח סו"ס קנב (ממרדכי פ"ד
 דמגילה).

48) וראה שו"ת צ"צ ותורת חסד שם.

49) ראה ט"ז שם סקנ"א סק"ג ובפרמ"ג שם.

38) רמב"ם הל' שבת פ"א הי"ז. משבת קה, ב.
 ובכ"מ.

39) רמב"ם שם.

40) רמב"ם שם פ"י ה"י. וראה שם פ"ח ה"ח.

41) עדמ"ש במדות פ"א מ"ב „ורשות ה' לו
 לשרוף את כסותו“, ואין כאן משום בל תשחית כ"י.
 (פ"י הראש"ש שם). וראה לקו"ש ח"ח ע' 465 ואילך
 הביאור בזה לדעת אדה"ז, אף שפסק שם (סו"ס יד)
 דאיסור בל תשחית הוא „אפילו כוונתו כדי להראות
 כעס וחמיה להטיל אימה על בני ביתו שאינן נוהגין
 כשורה“. עיי"ש.

42) הל' יסרה"ת והל' ביהב"ח שם.

43) וכלשונו בהל' מלכים שם (ועד"ז בשו"ע
 אדה"ז שם סט"ו) לגבי בל תשחית. ועד"ז בהל' שבת

שם פ"א לגבי איסור שבת.

44) הל' ביהב"ח שם.

ו. פון דעם קומט אַרױס אַז ענין נפלא בנוגע לחורבן הבית, בית ראשון ועאכו״כ בית שני:

דער בנין ביהמ״ק השלישי דורך דעם אויבערשטן — „יבא אר׳ זה הקב״ה כ׳ במזל אר׳ והפכתי אכלם לששון ויבנה אריאל“, איז ניט אַ זאך וואָס וועט זיך ערשט אָנהויבן לעתיד לבא, נאָר התחלת בנינו האָט זיך אויפגעטאָן תיכף לחורבן הבית.

נאָך מער, דאָס איז דער גאַנצער תכ׳ לית פון חורבן הבית: דער אוי-בערשטער האָט געוואָלט „מתקן“⁵⁴ זיין דעם בית המקדש,⁵⁵ אַז ער זאָל ניט זיין ווי עס איז געווען פריער, אַ „בניינא דבר נש“⁵⁶ וואָס האָט ניט קיין קיום,⁵⁷ נאָר עס זאָל זיין „בניינא . . דקב״ה“⁵⁸, אַ בנין נצחי — און דעריבער איז געווען

ויבנה אריאל: להדגיש אַז די מטרה פון חורבן הבית איז געווען (ניט צוליב דעם חורבן עצמו, נאָר) צוליב אַז ענין נוסף, און „על מנת שיבא אר׳ כ׳ ויבנה אריאל“ — „ע״מ לבנות“, ובמילא איז מובן אַז דאָ איז ניטאָ דער איסור פון ניתוח הבית, חורבן ביהמ״ק, נאָר פארקערט⁵⁹: „ההיא נתיצה בנין מקרי“⁶⁰ — דער חורבן וניתוח גופא, איז (שמו) ענינו — בנין.

און מהאי טעמא איז דער ילקוט כופל וחזור דעם זעלבן נאָמען „עלה אר׳ במזל אר׳ והחריב את אריאל כ׳ על מנת שיבא אר׳ במזל אר׳ ויבנה אריאל“ — ווייל דאָס איז מסביר ומדגיש, אַז דער תוכן פנימי פון דעם חורבן — די נתיצה — איז „בנין (מקרי)“: ביז אַז דער ענין וגורם החורבן, האָט דעם זעלבן שם (וואָס „שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש“ ווייזט אויפֿן תוכן הדבר)⁶¹ ווי דער וואָס טוט אויף דעם בנין ביהמ״ק כפשוטו — „יבא אר׳ במזל אר׳ ויבנה אריאל“⁶².

54) ראה שו״ע אדה״ז אר״ח סרע״ה ס״ב, ב' דיעות (לגבי שבת) כסותר ע״מ לבנות — אם צריך שיהא בנין האחרון יותר טוב מן הראשון או לא. וראה שו״ת צ״צ ח״ו שער המילואים — חידושים על מס' שבת (בהוצאת קה״ת תשכ״ד — ט, ס״ב). אבל גם להדיעה שלענין איסור שבת א״צ שיהא הבנין יותר טוב מן הראשון לאחשבו כסותר ע״מ לבנות, הרי לענין ניתוח אבני היכל כ׳ — בכדי שהסתירה תהי נחשבת ככנין הוא דוקא כסתרו ע״מ לבנות במקומו בנין טוב ויפה מהראשון, וכנ״ל (הערה 50) בעצת כבא בן בוטא להורדוס. וכמפורש בשו״ת משאת בנימין (שהובא בשו״ת צ״צ שבערה 51).

55) כי אף ש„עלה אר׳ מסבכו כ׳“ מדובר בבית ראשון שהחריב נבוכדנאצר, הרי על בית השני (אף שחסרו בו ה' דברים — יומא כא, ב) נאמר (חגי ב, ט, ב״ב ג, ס״א ואילך) גדול יהי כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון. ויומתק ע״פ זח״ג שבערה הבאה (ועד״ז הוא בראב״ע חגי שם — בפ״י ה״ב).

56) זח״ג רכא, א. וראה גם שם ח״א כח, א.

57) ולהעיר שגם האופן „גדול יותר“ דבית שני הוא „כבנין“ או „בשנים“ (ב״ב שם), היינו שהי לו קיום יותר. וראה בארוכה לקושי ח״ט (ע' 27-28) ובהערות שם: ע' 62; ע' 67-68, שהוא גדלות גם באיכות וברוחניות.

50) ראה תשב״ץ ח״א ס״ב (הובא בשו״ת תורת חסד שם אות ד) שמביא ראי' שמותר לסתור היכל כולו בשביל לבנות, דבבא בן בוטא השיא עצה (ב״ב ד, א. וכצ״ל בתשב״ץ שם) להורדוס, למסתרי' להיכל ולמבניו. ואם נאמר שמזה הוא מקור דברי הרמב״ם (בהל' יסודות והל' ביהמ״ד) למ״ש „דרך השחתה“ — מובן, דפירוש „דרך השחתה“ הוא בכל גווני דאינו ע״מ לבנות במקומו בנין (חדש וי'פה יותר. וראה לקמן הערה 54).

51) ל' המרדכי במגילה פ״ד סתתכין, ומקשרו עם הדיון דנתיצה ביהמ״ק (הובא כב״י לטא״ח שם סקניא ד״ה כתב המרדכי. שו״ת צ״צ שם ס״א ד״ה יוש לקור).

52) שער היחוד והאמונה ספ״א.

53) ע״פ כ״ז יומתק (בפנימיות הענינים) זה שמדרש הגיל הוא בילקוט ירמ'י שבוה מודגש יותר הגיל, כי „ירמ׳ כולי חורבנא . . וישע׳ כולי נחמתא“ (ב״ב יד, ב. יל״ש ירמ׳ שם בתחלתו — רמז רנה).

בה⁶³),

נאך יותר מזה — דער חורבן הבית און די גאולה ובנין ביהמ"ק זיינען ניט בהפסק זמן, בהפסק רגע ביניהם — נאך תיכף ממש לחורבן איז געווען בעולם הזה למטה בארץ ישראל עצמה — די התחלת הגאולה, נולד מושיען.

בגלוי הערט זיך אן ביי אידן דער ענין החורבן, ובמילא — הלכות ט' באב וכו' — אבער ענינם (פון תעניות און ט"ב בפרט) — איז דאך בריינגען צו תשובה, ובלשון הרמב"ם ריש הל' תעניות: ודבר זה מדרכי התשובה הוא⁶⁴. כדי אז די גאולה ובנין המקדש זאל קומען דורך תשובה ועבודת ישראל בפועל.

ח. אט דער ענין (אז התחלת תיקון ובנין הבית פאנגט זיך אן תיכף ממש לחורבן, ווארום דאס איז דער גאנצער תכלית פון דעם חורבן, צוליב דעם תיקון הבית) —

געפינט מען מפורש גלייך ביי דעם ערשטן גלות, גלות מצרים, אז גלייך — תיכף ממש — נאך דער גזירה אויפן גלות, "ועבדום וענו אותם"⁶⁵, האט דער אויבערשטער אנגעזאגט אברהם אבינו "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול"⁶⁶. וכידוע דער ביאור בזה⁶⁷, אז דער גאנצער ענין פון גלות מצרים איז געווען צוליב דער עלי' (דעם "רכוש גדול") פון אידן, און מקבל זיין די תורה (נאך די אידן זייענען דיק אין גלות ושעבוד מצרים האבן דאס

דער חורבן פון די בתי מקדשות, בית ראשון ובית שני, ע"מ לתקן ולבנות א מתוקנדיקן ביהמ"ק, ביהמ"ק השלישי וואס איז בנינא דקוב"ה. קומט אויס, אז דער חורבן פון די בתי מקדשות איז גאָר א גדר פון "בנין", ניט חורבן וסתירה.

ז. עפ"ז יש לבאר בעומק יותר דעם סיפור אין מדרש⁶⁸, אז ווען אז ערבי (בשעת חורבן הבית) האט געהערט ווי "צעקה פרתו"⁶⁹ פון א אידן האט ער אים געזאגט אז דער ביהמ"ק איז איצט חרוב געווארן; און תיכף ממש לאח"ז ווען "הפרה צועקת פעם אחרת"⁷⁰ — האט ער אים געזאגט אז "נולד מושיעיהם וגואלן של ישראל"⁷¹ —

די"ל, אז בפנימיות הענין ווערט דערמיט געמיינט ניט נאך אז דעמאלט איז געבארן געווארן משיח, והיינו אז פון דעם רגע נאכ'ן חורבן איז ער גרייט אויסצולייזן די אידן, אז מיט דעם חורבן איז אויך געקומען די הכנה, התחלת ואפשריות הגאולה

(וכמובן ההכרח ע"ז בפשטות: וויי-באלד אז ווען אידן טוען תשובה איז "מיד הן נגאלין"⁷², און אני ישנה בגלותא אבער ולבי ער להקב"ה וכו')⁷³, מוז משיח זיין גרייט גלייך אין דער רגע שלאחרי החורבן, כדי ס'זאל קענען זיין די גאולה — "מיד"⁷⁴ כשעושין תשובה

(58) איכ"ר פ"א, נא.

(59) לשון המתנת כהונה שם.

(60) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

(61) זח"ג צ"ה, א. וראה שהשיר ע"ה"פ (שה"ש ב, ה) אני ישנה ג'.

(62) ואף שאומר "דאח"ל ילד פריקהון דיהודא"

(ואיך שייך שיהי' מוכן תיכף לגאול את ישראל) — הרי מצינו דוגמתו קודם המבול דביום שנולד עזר לאמו (ביר פליו, א. ויקר פ"ה, א). וצ"ע ובירור, כנבואת הילד' (נדפס בסריס נגיד ומצוה ועוד. וראה סה"ד ד"א רמה).

(63) ראה שיחת תגה"ש תשד"מ שבעת החורבן ה"י זמן המוכשר ומסוגל ביותר לתשובה כאשר בניי ראו חורבן הבית כ"י.

(64) ושם רפ"ה שקאי' בהד' צומות — כולל ת"ב: ישראל מתענים כ"י כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה.

(65) לך טו, יג.

(66) שם, יד.

(67) ראה לקו"ש חכ"א ע' 15 ואילך. ושי"נ.

רבי'ן⁷³ „תכלית השלימות הזה של ימות המשיח ותחיית המתים שהוא גילוי אור א"ס ב"ה בעוה"ז הגשמי תלוי במעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות". און וויבאלד אז די גילויים וענייני הגאולה קומען דורך „מעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות", איז מובן, אז די גילויים ועניינים זיינען מן המוכן, זיינען „דא" אין מעשינו ועבודתנו⁷⁴.

בעיני בשר זעט מען דאס נישט, אבער צדיקים ונשיאי ישראל וואס האבן ליכטיקע אויגן זען זיי אין דעם גלות גופא (סיי אין דער ירידה וחושך הגלות און סיי אין מעשינו ועבודתנו) דעם ענין הגאולה שבוה.

ט. ע"פ הג"ל יש לבאר א דבר תמוה בנוגע ענין הקצין.

די גמרא⁷⁵ זאגט: „תיפח עצמן של מחשבי קיצין". און דער רמב"ם ברענגט דאס בספרו (וואס איז „הלכות הלכות") בסופו⁷⁶: „וכן לא יחשב הקצין אמרו חכמים תפח רוחם של מחשבי הקצים".

לפועל געפינט מען אבער א ריבוי קצים — נוסף אויף חז"ל אין גמרא, אויך פון גדולי ישראל שלאחר זמן הש"ס בכל הדורות⁷⁷, ונוסף על כ"ז — דער רמב"ם אליין שרייבט א קץ באגרת תימן⁷⁸ שלו; ועד"ז בהדורות שלאח"ז, וידוע דער קץ

ניט געפילט, דערפאר האבן זיי גע- וואלט ארויסגיין פון גלות וואס פריער און מוותר זיין אויפן רכוש גדול⁷⁹.

[ויש לומר אז דאס איז דער פירוש הפנימי אין דעם וואס שבט לוי לא נשתעבדו⁸⁰: מצד דעם וואס בא זיי איז אלעמאל געווען דער לימוד התורה ועמדו במצות אבות⁸¹, האבן זיי גע- וואוסט און ביי זיי האט זיך אנגעהערט אין מצרים אז דער גלות ושעבוד גופא ברענגט דעם זיכר ועלי, דעם רכוש גדול — ובמילא האט זיך בא זיי נישט געפילט שעבוד].

ועד"ז — וויבאלד כל המלכויות (הגלויות) נקראות ע"ש מצרים⁸² איז דאס בנוגע אלע גלויות, ובפרט גלות זה האחרון: בגלוי ובהרגש פאנגט זיך אן די גאולה בהפסק זמן לאחר החורבן (התחלת הגלות), אבער בפנימיות, ווי- באלד דער גאנצער ענין הגלות איז צוליב דער עלי' דהגאולה (דער רכוש גדול וואס מען נעמט ארויס פון גלות), איז שוין די ערשטע רגע נאך רגע הגלות — בלתי נפרד רגע פון הגאולה⁸³.

וכנ"ל — איז דאס נישט נאך אינעם ענין החורבן והגלות ווי דאס איז מצד למעלה, מצד דעם אויבערשטן, נאך אויך אין דער עבודה פון אידן. ביז — צעקה פרתו אפילו א בהמה, דא למטה, ויתרה מזו בלשון פון דעם אלטן

(73) תניא רפ"ז.

(74) ראה לקו"ש חכ"א ע' 18 ואילך. חכ"ב ס"ע 75 ואילך.

(75) סנהדרין צו, ב.

(76) הל' מלכים פ"ב סה"ב.

(77) כמה מהם הובאו ונסמנו בהערות הרב מרגליות לשוית מן השמים (ירושלים תשי"ז) לס"ע עב.

(78) פרק ג' קרוב לסופו. וראה לקמן בפנים והערה 88.

(68) ברכות ט, ריש ע"ב.

(69) פרש"י שמות ה, ד. וראה שמור" פ"ה, טז.

תנחומא וארא ו.

(70) ראה רמב"ם הל' ע"ז ספ"א.

(71) ב"ר פט"ז, ד.

(72) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 72 ואילך, בבאור הסיום דמס' מכות: ר' עקיבא משחק כו'.

האבן די גדולי ישראל זיי צונויפגע-
זאמלט און צוגעצויגן א „המון העם על
דרך חשבון הקצים“ און דערמיט גע-
שטארקט זיי באמונתם און מעורר
געווען ביי זיי די תקוה צו דער גאולה⁸⁵
דורך⁸⁶ מודיע זיין אז די גאולה איז
קרובה ממש לבוא, אע”פ וואס לולא זאת
„התורה אסרה זה“⁸⁷,

ע”פ הנ”ל בדרך אפשר — ווי-
באלד אז צדיקים זעען בכל זמן משך
הגלות ווי די עבודה בכל יום ורגע פון
גלות איז כולל אין זיך און בריינגט עניני
הגאולה, און נאך יעדער טאג וכו’ אין
גלות זעען זיי די הוספה בהגילויים
ועליות פון דער גאולה (רכוש גדול). ביז
אז די הוספות קלייבן זיך צוזאמען און
עס קומט א מצב פון שלימות בהוספה
— האבן זיי מגלה געווען זמן השלימות
— שנת הקץ, אז מ’האלט אין דער-
גרייכן און צוקומען צו די שלימות פון
דער הוספה, פון דעם העכערען גילוי
— ובמילא דארף די עבודה פון בני”א אין
דעם זמן צווישן דעם מגלה זיין דעם קץ
און דעם יום הקץ — זיין בהתאם
לשלימות הגילוי הזה, אז דאס זאל
קומען ע”י עבודתם בפועל,

גילוי הקץ, חשבון הקץ ע”י הרמב”ם
וכו’ אדמו”ר הזקן איז א התעוררות
להוספה נאך מער אין דער עבודת
התהומצ”ז זיי זאלן זיין בהתאם לזה,
ונתנית כח ע”ז.

(85) בשאר התרגומים בשינוי (גם בתוכן) קצת.
(86) ומסיים „ואין לטעון עליו על שטעה
בחשבונותיו, ועד”ז בתרגום אבן תיבון, ובאבן
חסדאי, ואין הכוונת הקצים אשר עשה תפיסה עליו.”
ועד”ז בתרגום קאפח.
(87) כ”כ הרמב”ם בנוגע להרס”ג, אע”פ שה”
יודע שהתורה אסרה זה. ובתרגום קאפח, שהתורה
זהירה על כך. וכיו”ב בשאר התרגומים.

פון דעם אלטן רבי’ן אין דעם מאמר
הידוע⁷⁹, „ואת האלה ושבע מאות“⁸⁰.

בפשטות לערנט מען אז מיט „תיפח
עצמן של מחשבי קיצין“ ווערט גע-
מיינט⁸¹ (ווי די גמרא איז ממשין) „שהיו
אומרים כיון שהגיע עת הקץ ולא בא
שוב אינו בא“. און ווי דער רמב”ם איז
מסביר (באגרת תימן) אז דאס ברענגט א
כשלוך ותקלה לעם, ווייל „שמא יטעו
בראותם שבאו הקצים ולא בא“⁸², וועט
דאס גורם זיין העדר האמונה אין ביאת
המשית, „לפיכך התפללו עליהם חכמים
שתפח דעתם וישחת חשבונם“⁸³.

משא”כ דאס וואס די גדולי ישראל
האבן מגלה געווען קצים איז עס געווען,
אדרבה, צוליבן תכלית הכי נעלה (ווי
דער רמב”ם איז ממליץ אויפ’ן רס”ג⁸⁴
בנוגע די קצים וואס ער האט מודיע
געווען) היות אז דאס זיינען געווען
זמנים ווען אידן זיינען געווען בשפל
המצב, „בעלי סברות רבות נשחתות“.

(79) ראה ס’ השיחות תורת שלום ע’ 237
(ובסה”מ פרי”ט ע’ שיט). המאמר נדפס במאמרי
אדה”י — פרשיות ח”א ע’ תיש ואלך. וראה שם ע’
תכג. וראה אוה”ת להצ”ץ נ”ך ע’ קפג.
(80) ראה דברי כ”ק אדני”ע בנוגע שנת תרס”ז
(שיחת כ”ק מו”ח אדמו”ר — בהוספות לסה”מ
תרס”ז בסופו — קה”ת, תנש”א, ע’ תרפח).
(81) ראה פרש”י סנהדרין שם ד”ה ויפח הקץ:
תיפח נפשו של מחשב הקץ שלא ה” לו לכזב ולומר
כיון שהגיע וכו’. והיינו, דמפרש ההמשך בגמ’ „שהיו
אומרים כו” — אמתשבי קצים עצמם. והוא דלא
כפירוש הרמב”ם דלקמן בפנים, דשאר העם יטעו
בזה.

(82) כ”ה בתרגום דאגרת תימן דר’ נחום המערבי
(וכן להלן). ובשאר התרגומים בכמה שינויים.
(83) „שיכיב השם מחשבתם ויפסיד הנהגתם“
(תרגום אבן חסדאי), „להכשילם ולהפסיד הנהגתם“
(אבן תיבון), ובשלישם הוא בלשון תפלה. ובתרגום
קאפח „לפיכך קללום שיכיב ה’ את הברור שלהם
ויקלקל מועצותיהם“.
(84) באגרת תימן שם.

דיטשוב נבגים" אז, "שבת חזון" איז מלשון מחזה, אז אין דעם שבת באַ-ווייזט מען, לכאורה המקדש דלע-תיד⁹⁰.

ולפי הנ"ל איז מובן, אז דאס זיינען ניט קיין פירושים הפכיים, נאָר אדרבה, זיי האָבן אַ שייכות צווישן זיך; און נאָך-מער — זיי זיינען בהמשך תיכף ממש זל"ז: אין דעם חורבן ביהמ"ק, ביז צו דער מדריגה הכי תחתונה ווי דאס איז בשבת חזון וואָס איז שבת שלפני (ושייך ל)ת"ב"י — "זעט" מען (איז דעם שבת עצמו) — ומתחיל מהרגע הא' שנקרא (שבת חזון) דעם בנין המקדש דלעתיד.

און דאס איז פועל אויפן אידן, אז ער זאל ניט נתפעל ווערן פון אלע שווערי-קייטן פון דעם חושך הגלות, ובדרך ממילא — איז זיין עבודה, "מעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות", אין נאָך איז אַ העכערן אופן,

וואָס דאָס ברענגט דעם ביהמ"ק השלישי, וואָס איז, "בנוי ומשוכלל למע-לה"י, זאל זיין "חזון", כפשוטו, מ'זאל אים זען דאָ למטה מעשרה טפחים, ווייל: יבא ארי' במזל ארי' ויבנה אריאל בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס, במהרה בימינו ובחודש זה — מזל ארי — ממש.

(משיחת ש"פ דברים תש"מ)

ובמילא נוסף אז עס איז פשוט אז ניט וועגן דעם רעדט דער איסור פון "חשוב קצים" — וואָס כנ"ל דער רמב"ם בריינגט עס להלכה —

איז צדיקים גדולים וואָס זיי זענען⁹¹ די עלי' גדולה ורכוש גדול וואָס אידן האָבן שוין דערגרייכט בזמן זה,

וואָס דאָס בריינגט זיי צו מפליא זיין ביותר בשבחן פון אידן ובאהבת ישראל ובזכותן פון אידן, אלע אידן —

איז אדרבה, זיי דארפן דאָס מגלה זיין, אלס אַ התעוררות לתוספת בעבודת השם ונתינת כח ע"ז, בכדי אידן זאלן נאָכמער מוסיף זיין בעבודתם כהתאם לזה, כנ"ל.

י"ד. ע"פ זה יומתק בהענין פון שם השבת — "שבת חזון":

כפשוטו איז דאָס ע"ש התחלת ההפטורה "חזון ישע"י, וואָס בגלוי איז "אשר חזה על יהודה וירושלים גו'" די ענינים בלתי רצויים — (ג') דפורענותא לאידך, איז ידוע וואָס ר' הלל פאָ-ריטשער ברענגט⁹², "בשם הרב מבאר-

88) ועפ"י מתורץ בפשטות מה שלא חרי שהרמב"ם האריך לבטל וכו' הדרך של מחשבי קצים (ומסים), אבל אמרת העת על בורי אינה מודעת", ממשיך ומודיע קצ' שהוא קבל, ואשר, זהו יותר אמתי מכל חשבון שנאמר בשום קצ', ע"ש, אלא לפי שאיז ככלל בגדר מחשבי קצים, כיון שנתגלה אליו המצב והקצ',

ולכן מאריך ומדגיש לפני שמודיע הקצ'. אבל יש אצלנו בקבה גדולה ונפלאה קבלתי אותה מאבי שקבל מאביו ומאבי אביו והוא קבל מאביו כו".

ולהעיר מלקו"ש ח"ב ע' 234.

89) נעתק באזהרת לניד ח"ב ע' איזו.

90) ראה בארוכה שיחה שלאח"ז. לקו"ש ח"ט ע' 24 ואילך.

91) וראה לעיל הערה 11.

92) רש"י תוס' סוכה מא, סע"א. ובכ"מ. וראה לקו"ש ח"ה ע' 418. וש"נ.

שבת חזון

ת"ב איז חל בשבת (כמו בשנה זו), מער ווי דאס איז אין אַנדערע קביעות, ווען שבת חזון איז חל נישט ב'ת"ב עצמו.

ב. דאס וואס מען באווייזט שבת חזון דעם מקדש דלעתיד — אע"פ אַז נישט יעדער איינער זעט עס בגלוי (און דער באַרדיטשעווער זאגט דאָך נישט אַז מ'באווייזט דאס בלויז צו צדיקים, און אַוודאי נישט אַז נאָר לצדיקים גדולים, נאָר „מראין לכא"א המקדש דל-עתיד") —

איז דער פירוש דערפון י"ל בפשטות ע"ד ווי די גמרא זאגט אויף די רייד פון דניאל⁸, „וראיתי אני דניאל לבדי את המראה והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה אבל חרדה גדולה נפלה עליהם ויברחו בהחבא" — „וכי מאחר דלא חזו מ"ט איבעיתו, אע"ג דאינהו לא חזו מזליהו חזו". ד.ה. ס'איז נישט דער פשט אַז די „אנשים" . ע"מ" זיינען פאַר-ציטערט געוואָרן פון דעם וואָס דניאל האָט זיי איבערגעגעבן די „מראה", נאָר די סיבה איז געווען דאָס וואָס „מזליהו חזו", און חזון המזל באופן אַז דערפון איז „חרדה גדולה נפלה עליהם" ווי זיי זיינען, פירן זיך אויף דאָ למטה⁹.

ועד"ז איז מובן בעניננו, אַז ראיית המקדש דלעתיד בשבת חזון, איז נישט

א. עס איז ידוע וואָס ר' הלל פאַר-טשער² ברענגט „בשם הרב מבאר-דיטשוב נבג"ם" אַז „שבת חזון" איז פון „לשון מחזה", דהיינו אַז אין דעם שבת באווייזט מען „לכא"א³ המקדש דלעתיד מרחוק".

ס'איז דאָך אין ענין יוצא מידי פשוטו. דער טעם וואָס דער שבת רופט זיך „שבת חזון" איז — ע"ש הפטורה: היות אַז דאָס איז דער שבת וועלכער איז סמוך ושייך לת"ב, זאָגט מען דעריבער די הפטורה „חזון ישע"י" — די לעצטע פון די ג' דפורענותא. ומובן, אַז וואָס נעענטער דער שבת איז צו ת"ב, אַלץ האַרבער איז דער ענין הפורענותא, ביז אַז בשעת דער שבת איז ערב ת"ב אַדער ת"ב גופא, איז אע"פ אַז שבת טאָר נישט זיין קיין אבילות, זיינען אַבער פאַראַן אין אים (לכמה דיעות) די עניני ת"ב אין דברים שבצנעה⁶.

פון דעם איז פאַרשטאַנדיק אויך לאידך גיסא: דאָס וואָס מען ווייזט בשבת חזון דעם מקדש דלעתיד, צוליב זיין סמיכות ושייכות צו ת"ב, איז עס ביתר שאת ויתר עז אין אַ קביעות ווען

- נעתק באוה"ת לניח ח"ב ע' אצו — בשוה"ג.
- נסתלק י"א מנ"א תרכ"ד. ראשי פרקים מתולדותיו נדפסו בתחלת ספרי פלח הרמון בראשית ושמות (קה"ת, ברקלין תשי"ז).
- בא' הביכלער (756). קמב, בן: לכא' מישראל. — לאח"ז הגיע גוף כת"י הדר"ה (בוכ 1228 — צו, א), ושם: לכא"א מישראל.
- טושוע' או"ח סתכ"ח ס"ח. הגהמ"י לרמב"ם הל' תפלה פ"ג הי"ט.
- ראה תוד"ה ר"ח מגילה לא, ב. ראב"י ס"ת תפלה.
- רמ"א או"ח סתקניד ס"ט ובניכ שם. נ"כ השו"ע שם סתקניב ס"י.

(7) מגילה ג, א. סנהדרין צד, רע"א.

(8) דניאל יוד, ז.

(9) בפרש"י דניאל שם „מזלו שברקיע". ובפרש"י

מגילה שם ד"ה מזליהו „שר של כל אדם למעלה".

(10) וכמבואר בכ"מ בנוגע הבת-קול שלמעלה

(ראה לקו"ת תצא לו, ד (ע"פ מאמר הבעש"ט). ד"ה

אריב"ל בכ"י ב"ק כ"ו תש"ב פ"א. ובכ"מ, שה"מזל

דנשמה שומע ונמשך מזה לנשמה שבגוף. וראה גם

ס' חרדים ב„חתימת הספר" (סגולה ו').